

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

5. De iis, quæ circa terram contingunt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

quamvis id non esset necessarium. Nec fundamenta *Arriagæ* aliquid concludunt: non quidem illud ex prædicto Scripturæ loco deductum, quia imprimis non loquitur de fontibus, & deinde non dicit omnia flumina reuerti ad mare ut iterum fluant, licet dicat omnia intrare in mare. Nec cætera à ratione petita, quæ solum militantes contra eos qui ponerent omnia flumina & fontes ex aquis pluuiialibus & de nouo generatis confici, quod non debent asserere illi, qui putant fontes ex montibus altissimis erumpentes, non originari à mari.

Cæterum variæ qualitates, quæ in fluminibus ac fontibus digerlarum partium reperiuntur, quorum quædam calida, quædam sapida, quædam ad has & illas infirmitates conducentia sunt, ex natura locorum, per quæ transeunt, ac influxibus particularibus corporum celestium oriuntur.

QVÆSTIO V.

De iis, quæ circa terram contingunt.

IN hac quæstione reliquam Meteororum partem de Montibus, Insulis, Terra motu, Ignibus, subterraneis, ac Metallis, agendum.

De Montibus & Insulis.

52. De Montibus nihil hic agendum quam de origine ipsorum ac altitudine. Quantum ad originem, nullo modo probabile est eos naturali virtute syderum in illam altitudinem euectos, quidquid dicat *Contarenius lib. 2. de Elementis*; quia si talis vis esset in syderibus, deberent de nouo erigi montes per illam, contra experientiam. Nec etiam putandum est, eos formatos vi diluuii, quia non est credibile, quin ante diluuium extiterint montes; & deinde saxosi montes ex ingentibus rupibus compacti nulla vi aquarum formari poterant.

Melius asseritur, Montes maiori ex parte ab ipso Domino Deo in initio mundi creatos fuisse ad decorem, ac utilitatem vniuersi, aliosque sibi cognitos fines. An autem id fecerit primo die quo creauit terram, an tertio quo segregauit aquas ab aquis, incertum & parum vile cognitum.

Quoad altitudinem, sunt qui valde magnam altitudinem quibusdam montibus attribunt, ut monti *Veneriffem* sexaginta milliaria. Verum cum hæc res pendeat ab experientia, & fide eorum, qui id asserunt, non præbet occasionem discursui. Id magis examinandum, an Montes altiorem communiter excedant mediam regionem æris, ubi pluuia, grando, nix, venti generantur. Id de *Olympo* plures scribunt moti ad hoc experientia, quod cineres ad summum eius deportati integri reperirentur post annum; quod esset verisimile, si in illa summitate plueret aut ningeret, aut si pertransiret ventus aliquis.

At teste *Auersa*, *Franciscus Philalephus* dicit se in illa summitate, & pluias, & ventos, & niuem fuisse expertum. Cui tamen an potius credendum, quam illis aliis, qui oppositum referunt, cuiusvis generis, & voluntati relinquendum; nec ulterius in hac re immorandum.

53. De Insulis præcipue hic considerandum venit, an ab initio in diuisione aquarum separatæ sint à reliqua terra, an vero postea per diluuium, aut terræ motus, aut extraordinario aliquo aquarum impetu. Verisimile autem est, cum vtroque modo id fieri potuerit, quasdam Insulas ab initio seiunctas, quasdam per diluuium, & quasdam postea per terræ motus, ac aquarum impetus, ut legitur de Sicilia à Calabria separatione. Homines autem navigationis beneficio, vel ministerio Angelico, Deo ita disponente, facile ad eas inhabitandas pertingere poterant, eoque secum ducere animalia perfectiora, quæ absque seminali propagatione generari non poterant; ex quibus, quæ ferociora sunt & damnosæ magis quam vtilia, ut lupi, vulpes, leones, ac similia, vel curiositas, ac magnificentie causa, vel bonorum, ac malorum Angelorum opera, eo deferri facile potuerunt.

Si quæ vero Insulæ sunt, quæ integræ natant, & huc illuc ad maris motum feruntur, ut scribunt nonnulli, nec creditu difficile est, propterea sic natate iudicandæ sunt, quod intra se contineant magnam leuitatem, quæ terrenæ grauitati descensum prohibeat, vnde cumque illa leuitas proueniat, quæ varia posset habere principia.

De Terræ motu.

54. Omisiss veterum de Terræ motu causa opinionibus, nullam probabilitatis speciem habentibus, communis Peripateticorum cum *Philosopho lib. 2. Meteororum* sententia est, eum causari per exhalationem siccam, & calidam, quæ in magna quantitate intra terram inclusa, exitum quaerens, summo impetu terræ latera percutit, & agitat, & tremorem illum causat, quandoque quidem incensa, aliquando sine incensione. Posse autem causari terræ motum vi, & impetu huiusmodi exhalationum ex impetu illo, quo aliquando delatus ventus maxima prostermit ædificia, arbores eradicat, saxa ingentia propellit, & etiam ex impetu pulueris tormentarij intra loca subterranea incensi, facile quis sibi persuadeat.

Effectus varij terræ motus referuntur à *Scoto*, & *Cominbricensibus*; sed cum ipsis oculis pateant iis, qui, ubi terræ motus accidit, degunt, quos causat effectus, in iis recensendis hærendum non videbatur; neque etiam in prælagiis, seu signis terræ motum prænuñciantibus, quorum nullum tam conuertibile est cum terræ motu, quin alterum sine altero contingere possit.

De Ignibus subterraneis.

Esse magnam sub terra ignium copiam, ex continuo eorum ex quibusdam Montibus, ut *Ætna*, *Vesuuio*, & similibus egressu manifeste patet. Hi autem ignes pro ordinario pabulo, ex quo generantur, sulphur & bitumen habere dicuntur, ad quos etiam nutritiones exhalationes intra terram inclusæ, & aliæ substantiæ combustibiles conducere sine dubio possunt.

Hoc autem pabulum accenditur quidem, quoties non adest alius ignis, virtute corporum celestium, sed disponitur ad combustionem per calorem, quem causare possunt exhalationes calidæ & siccæ in terra inclusæ, quandoque per antiperistasis, quandoque per motum & attritum, ac collisionem ad alia corpora exitum impediencia calidiores effectæ, & aptiores, tum ut ipsæmet incenduntur, tum ut alia corpora calefaciant ac disponent ad incendium.

De Metallis.

56. Metalla, de quibus hic agitur, sunt *Aurum*, *Argentum*, *Æs*, *Ferrum*, *Plumbum*, *Argentum viuum*, *Stannum*, ad quæ reliquæ, quæ enumerantur, species reduci possunt. De his autem hoc loco quæri solet, ex qua materia fiant, à qua causa producantur, & quibus locis.

Quantum ad primum, Chimici existimant ea fieri ex sulphure & argento viuo, tanquam ex materia proxima; *Philosophus* ex exhalationibus aliquibus vaporosis, seu vaporibus aquosis; Alij ex terra & aqua. At certe non video qua certitudine posset alterutra ex his sententiis, aut aliis præferri, aut cum aliqua vrgenti ratione fulciri, & fortassis fieri posset ut ex quauis ex his materiis, aliisque cum illis proportionem aliquam habentibus metalla generari possint.

57. Quantum ad secundum, communior consensus est, quod non nisi mediante aliquo influxu particulari corporum celestium produci possint; neque enim aliæ causæ secundæ assignari possunt, quæ sufficiant; & præterea quod incertis quibusdam locis generentur potius, quam in aliis, difficulter assignari potest ratio, nisi ad causas superiores recurrendo. Imo quamuis per artem chemicam fieret aurum, & alia metalla, adhuc opus esset influxu corporum celestium, qui iuxta dispositiones causatas per directionem artis à rebus inferioribus debito applicatis exhiberi deberet. Nec consistit in qualitate aliqua à celestibus corporibus producta, nec in productione talis qualitatis, quia ut suppono iam ex dictis *Libro secundo Physicorum*, nullum accidens potest sufficere

Quomodo
fit terræ
motus.

Ignes sub-
terranei.

Metallorum
materia.

Finit per
influxum
celestium.

Origo
Montium.

Rorum al-
titudo.

Insularum
origo.

cere ad productionem substantiæ, sed necessario debet vñ cum quocumque accidentium influxu interuenire etiam actio immediata alicuius substantiæ, quæ sit vel perfectior, vel æque perfecta ac substantia producenda, siue hæc simplex sit, vt sunt elementa, siue composita, vt sunt mixta omnia.

§ 8. De loco denique, vbi Metalla generantur, nihil per rationem certi potest haberi: ex historiis vero fide & experientia constat, aliqua loca, in quibus de facto reperiuntur, & in quibus propterea ea generata esse debent; nec enim verisimile est ab aliis locis inde translata fuisse, maxime cum in nullis aliis potius quam in his ipsis formata fuisse credendum sit. Communiter autem quantum ad experientiam hæcenus habitam, loca montuosa & syluestria iis generandis aptiora videntur.

Et hæc breuiter de Meteoris sufficiant. Plura qui voluerit, *Scorum* ipsum & *Cominbrices* scilicet adeat, neque in rebus obscuris ac valde dubiis, vbi parum loci habere possit discutisus, hærendum vltius videbatur.

TRACTATVS

De Anima.

PROOEMIUM.

PRAESTANTIA huius Tractatus. **V**IVS partis Philosophiæ naturalis dignitas & excellentia ex obiecto eius, siue dicatur anima, vt in scripto præ se fert, siue corpus animatum, hoc est illud, quod constat anima, tanquam parte essentiali constituyente, vt homo, equus, & similia, facile deduci potest: neque enim ab vlla alia parte etiam illa, quæ cælos contempletur, aliud obiectum non solum præstantius, sed nec quod æqualis sit perfectionis, consideratur. Quod si quis vtilitatem etiam respiciat, in hac summam reperiet, non tantum quia, quæ hæc examinantur, adeo ad reliquam Philosophiam vniuersam, etiam Metaphysicam & ipsam Logicam, quamuis hæc scientiarum omnium sit instrumentum, comparandam utilia sunt, vt non desint plurimi magnæ doctrinæ & ingenij qui ab hoc tractatu Philosophiam auspicandam censeant; verum etiam, quia præterea per hanc maxime nos ipsos, quod summæ sapientiæ munus existimatur, cognoscere possimus, & ex nobis Deum Authorem nostrum.

Vtilitas.

De hac ergo tam præstanti, ac vtili materia principaliora, ac magis proficua, quæ tam ab ipso Philosopho tribus Libris, quos de ea confecit, quam à Commentatoribus, ac cæteris Peripateticis tractantur, sequentibus nouem Disputationibus comprehendam: quarum *Prima* erit de Anima, vt sic. *Secunda* de Potentiis sensitiuis externis, vt sic: *Tertia* de sensibus externis in particulari. *Quarta* de sensibus internis. *Quinta* de substantia animæ rationalis. *Sexta* de potentia intellectiua. *Septima* de voluntate. *Octaua* de habitibus. *Nona* de anima rationali separata, quibus omnibus, tanquam complementum adiungam vnicam disputationem de *Paruis naturalibus*, in quibus agitur de aliquibus affectionibus competentibus animalibus, quorum anima est principium formale constitutum. Quas tamen disputationes antequam aggrediar, duas hic difficultates Proœmij loco expediam: quarum *Prima* est de obiecto huius tractatus: *Secunda*, an consideratio animæ spectet ad Philosophiam naturalem, an vero ad Metaphysicam.

Quoad primam difficultatem *Toletus* hic *quest. 4.* & *Ruvius quest. 2.* alique putant Animam ipsam, vt sic, esse obiectum adæquatum huius Tractatus.

Cominbrices existimant hunc tractatum, si per se consideretur, habere pro obiecto adæquato Animam; si

vero consideretur vt integrans vnum tractatum Philosophiæ naturalis cum alio tractatulo qui inscribitur *Parua naturalia*, animam non esse obiectum eius, sed corpus animatum. *Complutenses* & *Arriaga* cum multis aliis dicunt obiectum adæquatum vt quo eius in esse rei esse animam; obiectum vero adæquatum vt quod esse corpus animatum. Et in hoc sensu explicantur plures auctores à Ruuio pro sua citati sententia.

2. *Mihî magis placet prima sententia*, à qua in re ipsa non differt *secundam* quando prima asserit obiectum esse animam, loquitur sine dubio de hoc tractatu secundum se considerato, & sane vt sic de eo quaritur, hoc autem concedit *secunda* sententia, quæ propterea magis displicet quàm prima, quia vititur distinctione imperitente ad propositum; & eadem ratione, qua posuit *Cominbrices* dicere, quod corpus animatum sit obiectum horum librorum, ex eo scilicet quod possit hic tractatus considerari, vt pars integrans alium tractatum cum tractatulo paruorum naturalium, posset quis dicere quod obiectum adæquatum huius tractatus esset corpus naturale vt sic, quia potest considerari hic tractatus, vt pars integrans alium tractatum, cum cæteris Philosophiæ naturalis tractatibus: vt sic autem corpus naturale erit obiectum adæquatum eius, non minus quam totius Philosophiæ naturalis, vt negari non potest.

Moncor autem ad præferendam cæteris primam sententiam.

Primo ab ipsa Tractatus inscriptione, nam quamuis denominatio alicuius scientiæ posset quandoque desumi ab aliquo particulari obiecto, quod non esset adæquatum, tamen nisi aliunde constet quod obiectum, à quo desumitur denominatio, non sit adæquatum, potius debet dici quod sit, quia certe scientia potius ab adæquato, quam ab vilo particulariori obiecto denominationem suam accipere debet: nulla autem prorsus est ratio cur anima ipsa, de qua dicitur esse hic tractatus, non sit obiectum ipsius adæquatum.

Secundo, quia in toto hoc tractatu non definitur corpus animatum, nec describitur, nec demonstrantur passionibus, de ipso, aut proprietates; definitur autem anima ac describitur, demonstrantur proprietates ipsius, examinantur accidentia, & nihil prorsus in eo consideratur nisi in ordine ad animæ cognitionem, quæ sunt conditiones obiecti adæquati.

Tertiò, quia ex omnibus scientiis partialibus, quæ de anima vt sic, suisque speciebus, proprietatibus, accidentibus, aliisque spectantibus ad ipsam, potest fieri vnus tractatus, non minus quam de corpore naturali vt sic, suisque speciebus: sed ille tractatus haberet pro obiecto adæquato animam vt sic, non minus, quam tractatus de corpore naturali, & suis speciebus haberet pro obiecto adæquato corpus naturale vt sic: ergo hic tractatus habet pro obiecto adæquato animam vt sic.

Probatur consequentia; quia prorsus hic tractatus non distingueretur ab illo alio: ergo si ille alius haberet animam pro obiecto, & hic etiam habet.

3. *Quarto*, quia quod anima sit pars constitutiua corporis animati, & quod cognitio ipsius ad illius corporis cognitionem conducatur, possitque scientia de anima reduci ad illud obiectum, tanquam ad obiectum adæquatum, non sufficit ad hoc, quod dicatur hic tractatus habere pro obiecto adæquato illud corpus; sed hoc est potissimum fundamentum id asserendi: ergo non corpus illud, sed anima ipsa secundum se considerata dici debet adæquatum huius tractatus obiectum.

Probatur maior, in qua sola est difficultas: quia inde solum habetur quod hic tractatus, vt consideratur tanquam pars integrans alium tractatum cum aliis partibus, quæ agerent de illo corpore, haberet pro obiecto adæquato illud corpus iuxta secundam sententiam, non vero quod corpus esset obiectum adæquatum huius tractatus secundum se considerati.

4. *Confirmatur* manifeste, quia licet corpus animatum sit pars subiectiua corporis naturalis vt sic, & licet cognitio ipsius iuxta ad cognitionem corporis istius, ac possit

Anima est
obiectum
horum li-
brorum.